

Helsinki 25.9.2020

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Asia: Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/8871/2019

LAUSUNTO

Suomen Kunto- ja terveystuotantakeskusten yhdistys SKY ry:n lausunto

YLEISTÄ

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen keskeisinä tavoitteina on kaventaa ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut kaikille Suomessa asuville sekä parantaa näiden palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Uudistuksen tavoitteena on myös turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin, kuten väestön ikääntymiseen ja huoltosuhteen heikkenemiseen ja hillitä osaltaan julkisen talouden kustannusten kasvua.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen jäisivät lakiluonnoksessa kuntien tehtäviksi, mutta edistämistehtävä olisi myös sote-maakunnilla. Liikunnan tulee olla mukana, kun sote-järjestelmää uudistetaan. SKY:n kantana on, että nyt ei pitäisi sortua vetämään rajaa näiden väliin, vaan rakentaa SOTEHY- palveluketjuja. Hy"-lyhenne tarkoittaa tässä hyvinvoinnin edistämistä ja terveyttä edistävällä liikunnalla on siinä tärkeä rooli.

Suomen Kunto- ja terveystuotantakeskusten yhdistys toteaa, että Sote-uudistus on tarpeellinen ja sen keskeiset tavoitteet ovat laajasti hyväksytyjä.

TAVOTTEIDEN SAAVUTTAMINEN ON MAHDOLLISTA MONITUOTTAJAMALLILLA JA POIKKIHALLINNOLLISILLA SOTEHY-RATKAISUILLA TURVATAAN TERVEYDENEDISTÄMISEN PALVELUT MYÖS TULEVAISUUDESSA

Uudistuksen osalta kunnat ovat huolissaan elinvoimansa säilymisestä, kun sote-palvelut ja niiden myötä suuri osa rahoituksesta siirtyy maakunnille. SKY painottaa, että yritykset ja niiden tuottamat palvelut ovat kuntien elinvoiman perusta. Siksi liikunta-alan yritysten toimintaedellytysten turvaaminen on tärkeää myös tämän uudistuksen yhteydessä. Liikunta-

alan yrittäjät ovat osa tätä elinvoiman kannalta tärkeää yrityskehitystä. Uudistuksessa kuntien roolina tulisi olla uusien toimintamallien rakentaminen yhteistyössä liikunta-alan yrittäjien kanssa, jolloin liikuntapalveluiden markkinat luovat työllisyyttä, hyvinvointia ja kustannussäästöjä. Tärkeintä on rakentaa kumppanuuksia ja yhteistyötä sekä toimivia elintapaohjauksen ja liikkumisen palveluketjuja yhteistyössä sosiaali- terveys-, kuntoutus- ja liikunta-alan toimijoiden kanssa – poikkihallinnollisesti, hyödyntäen järjestöjen ja yritysten palvelutarjontaa. Tämä voidaan varmistaa laadukkaalla palvelustrategialla ja monituottajamallilla. Liikkumisen osalta usein tunnustetaan julkisen ja järjestöjen yhteistyö mutta liikunta-alan yrittäjät unohdetaan. Lakiluonnos tunnistaa tälläkin kertaa lähinnä julkisen tuottajan.

Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta julkaistiin 2018¹. Selonteossa todettiin, että kaikkien suunnitteluun ja päätöksentekoon yhteiskunnassa tarvittaisiin liikkumisvaikutusten arviointi. Sote uudistuksen luonnoksessa tämä vaikutusarviointi on jäänyt erittäin vähäiseksi.

Liikunnan merkitys on kuitenkin terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen keinona tärkeä ja siksi Valtion Liikuntaneuvosto on valmistellut liikunnan ja liikkumisen tulokortit². Tulokorteissa kuvataan kunkin ministeriön intressi, tavoitteet, toimenpiteet, resurssit, mittarit, keskeinen lainsäädäntö ja keskeiset kehittämiskohteet liittyen liikkumisen ja liikunnan edistämiseen. Myös valtion liikuntaneuvosto pitäisi olla nykyisen Opetus- ja kulttuuriministeriön sijaan Valtioneuvoston kanslian alaisuudessa, jolloin liikunnan poikkihallinnolliset hyödyt voitaisiin asiattuntijoiden toimesta saada maksimoitua nykyistä vaikuttavammin. SKY on ehdottanut tätä selonteon lausunnon yhteydessä. Liikunta-alan yrittäjyys jää myös usein hyödyntämättä. Siiloutuminen vanhaan toimintaympäristöön näkyy mm. OKM:n alaisuuteen asetetussa vuoden alussa nimitetyn koordinaatioelimen kokoonpanossa³. Koordinaatioelimen tavoitteena on jatkaa osaltaan terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan neuvottelukunnan (TEHYLI) työtä. Samoin koordinaatioelin käsittelee eri liikkumisohjelmia (esim. liikkuva varhaiskasvatus, liikkuva opiskelu, liikkuva aikuinen jne.) siltä osin kuin niiden edistäminen edellyttää ministeriöiden välistä yhteistyötä ja koordinaatiota. Lisäksi koordinaatioelin koordinoi, seuraa ja arvioi eri ministeriöissä tehtävää liikuntapolitiikan edistämistyötä käyttäen pohja-aineistona liikuntaneuvoston tulokorttityötä. Tästä kuten edellisestäkin työryhmästä puuttuu liikuntayrittäjyyden edustajat. Yksityinen sektori on markkinajohtaja aikuisten liikuttamisessa ja terveyden edistämässä. Poikkihallinnollisuutta ja moniammatillisuutta voidaan rakentaa tavoitteiden mukaisella toiminnalla, jossa kaikki toimijat ovat mukana. Liikkumisen lisääminen on Sote-ratkaisu.

¹ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaistuMetatieto/Documents/VNS_6+2018.pdf

² <https://www.liikuntaneuvosto.fi/tulokortit/>

³ <https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/aloite-liikkumisvaikutusten-arvioinnin-kehittämistyön-kaynnistaminen/>

Siksi liikuntayrittäjyyden tunnistaminen ja tunnustaminen osana SOTEHY-palveluiden rakentamista on tässä uudistuksessa erittäin tärkeää. Alan ekosysteemin arvo yhteiskunnalle on suuri, liikuntayrittäjyyden kokonaisliikevaihto on arviolta noussut jo lähelle kuutta miljardia euroa.

Valtiovarainministeriön valmisteluissa on parhaillaan käynnissä mm. valtionavustusten uudistaminen, sen yhteydessä tulisi myös vaikutusarvioinnin kautta miettiä liikunta-alan valtionapupolkuja terveyden edistämiseksi.

Liikuntapalvelujen osalta poikkihallinnollisena toimenpiteenä sote-uudistuksen osalta tulisi myös muuttaa liikunnan arvonlisäverotusta. Tavoitteena tulee rakentaa lainsäädäntö, jossa nollaveroluokkaan kuuluvien terveys- ja hyvinvointipalveluiden lisäksi käytössä olisi vain yksi kaikki liikuntapalvelut kattava arvonlisäverokanta, jonka taso olisi liikkumista ja liikuttamista kannustava. Nykyinen malli, jossa ammattilaisen asiantuntemuksen hyödyntäminen esim. henkilökohtaisessa valmennuksessa kuuluu korkeimpaan arvonlisäveroluokkaan.

Selonteko mm. toteaa, että valtiovallan mahdollisuudet yksityisen liikuntapalvelutarjonnan edistämiseen rajoittuvat välillisiin tekijöihin kuten verotukseen ja elinkeinopolitiikkaan. SKY on asiasta toista mieltä, valtiovalta voi soteuudistuksen yhteydessä kannustaa ja rakentaa yhteistyössä uusia vaikuttavia palvelumalleja.

Esityksestä puuttuu lähes kokonaan liikuntayrittäjyyden palvelumarkkinoiden huomioiminen.

TERVEYDEN EDISTÄMINEN JA KUSTANNUSSÄÄSTÖT

Liikunnan on vaikutusta elämänlaadun parantamiseen, terveyskuuntoon ja aktiiviseen elämään. Liikkuminen on tärkeä osa kansanterveyttä. Fyysinen aktiivisuus, ravinto, uni ja mielenterveys ovat hyvinvoinnin tärkeitä osa-alueita. Kansansairauksien ehkäisemisen ohella toimintakyvyn ylläpitämiseksi liikkumisella on selkeää tutkittua vaikuttavuutta.

Liikkumattomuus on WHO:n mukaan neljänneksi merkittävin riskitekijä elintapasairauksien aiheuttamissa kuolemantapauksissa. Soteuudistuksen pääpaino tulee siirtää ehkäisevän toiminnan palveluihin.

Osaamisen ennakointifoorumi on Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen yhteinen ennakoinnin asiantuntijaelin. Osaamisen ennakointifoorumi/ Sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan ennakointiryhmä on tehnyt suosituksen sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan palveluntuottajien henkilöstön toimintakykyosaamisen vahvistamisesta sekä näiden ammattialojen koulutuspalveluiden tuottajien toimintakykyosaamisen tarjonnan kehittämisestä. Toimintakyvyn ylläpitäminen ja säilyttäminen edellyttää hyvää moniammatillista osaamista, jossa voimakkaasti ikääntyvä Suomen väestö pidetään työ- ja toimintakykyisenä.

Terveydenhuoltolaki⁴ sovelletaan kunnan järjestämisvastuuseen kuuluvan terveydenhuollon toteuttamiseen ja sisältöön. Lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön terveyttä, hyvinvointia sekä työ- ja toimintakykyä. Laki myös vahvistaa terveydenhuollon palvelujen asiakaskeskeisyyttä. Laissa ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystuoteluista⁵ säädetään kunnan velvollisuudeksi huolehtia ikääntyneen väestönsä terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemisesta sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien sosiaali- ja terveystuoteluiden turvaamisesta. Lisäksi lain mukaan kunnan käytettävissä on oltava riittävästi monipuolista asiantuntemusta ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemisesta.

Sosiaalihuoltolaki⁶ sovelletaan kunnalliseen sosiaalihuoltoon. Sosiaalityön tavoitteena on mm. vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä. Lain mukaan sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Liikuntalaki⁷ määrittää terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan elämäntapaa eri vaiheissa tapahtuvaksi kaikiksi fyysiseksi aktiivisuudeksi, jonka tavoitteena on terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen. Lain mukaan kunnan tehtävänä on järjestää mm. terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen. Liikunnan selkeää yhteys terveyden edistämiseen toteutuu mm. Liikunta – Käypä hoito suosituksen mukaan säännöllisen liikunnan tulee kuulua pitkäaikaissairauksien ehkäisyyn, hoitoon ja kuntoutukseen⁸, L1326/2010, Terveydenhuoltolaki.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan vuonna 2018 julkaisema hankeraportti Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus⁹ nostaa esille yhtenä tulevaisuuden osaamistarpeena toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin osaamisen.

SOTEHY-toiminnan lakiviittaukset ja suositukset on otettu huomioon toimintakykyosaamisen suosituksessa¹⁰ sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan palveluntuottajien henkilöstön toimintakykyosaamisen vahvistamisesta sekä näiden ammattialojen koulutuspalveluiden tuottajien toimintakykyosaamisen tarjonnan kehittämisestä. Jatkossa yhteistyössä julkisen

⁴ L1326/2010, Terveydenhuoltolaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326> (Viitattu 28.11.2019)

⁵ L980/2012, Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystuoteluista. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980> (Viitattu 28.11.2019)

⁶ L1301/2014, Sosiaalihuoltolaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301> (Viitattu 28.11.2019)

⁷ L390/2015, Liikuntalaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390> (Viitattu 28.11.2019)

⁸ Liikunta. Käypä hoito – suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Käypä hoito - johtoryhmän asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2016. (Viitattu 28.11.2019). Saatavilla internetissä: www.kaypahoito.fi

⁹ Kangasniemi Mari ym.: Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 39/2018

¹⁰ https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osaamisen-ennakointifoorumi_-sotehy_suositus-toimintakykyosaamisesta-2.12.2019.pdf

yksityisen ja kolmannen sektorin osaamisella ja palvelutuottajaverkoston saumattomalla SOTEHY-palveluketjulla voidaan vastata ikääntymisen haasteisiin ja edistää väestön terveyttä ja hyvinvointia sekä säästää sosiaali- ja terveystalouksissa.

Liian vähäisen liikkumisen kustannukset ovat VNK /2018¹¹ selvityksen mukaan vuositasolla yli kolme miljardia euroa eri laskentamalleilla jopa 7,5 miljardia. Hallituksen esityksen mukaisesti tavoitteena on panostaa ennaltaehkäisevään toimintaan. Liikkumisen ja fyysisen arjen aktiivisuuden lisääminen on tutkitusti keino saavuttaa lakiuudistuksen kustannustavoitteet.

Sote-uudistuksessa tulee huomioida nykyistä esitystä voimakkaammin keinot ja toimijat, joilla päästään asetettuihin tavoiteisiin. Lähes jokaisesta kunnasta löytyy kuntosali ja liikunta-alan yrityksiä, joiden resurssit yhteiskunnan kannattaa hyödyntää.

PALVELUSETELIT JA HENKILÖKOHTAINEN BUDJETTI KÄYTTÖÖN LIKKUMISPALVELUISSA – DIGITAALISUUS MAHDOLLISTAA PALVELUJEN SAATAVUUTTA

Kuntoutus- ja liikuntapalveluyritykset ovat kehittäneet asiakaslähtöisiä, laadukkaita ja kustannustehokkaita hyvinvointipalveluja. Elinvoimaa rakennetaan paikallisella yhteistyöllä, uusilla palveluinnovaatioilla ja -verkostoilla. Liikunnan käypähoitomallien mukaisesti liikunnan palveluseteliratkaisulla on jo kiire. Niiden avulla voidaan rakentaa uutta liikuntareseptin toimintatapaa, jossa terveys- ja sosiaalihuollon ammattilainen voi kirjoittaa/myöntää liikkumisen palvelusetelin kunnan päättämään kohteeseen. Näitä voivat olla esimerkiksi ikäihmisten liikkumispalvelut, kuntouttavan liikunnan palvelut, tutkitut ja vaikuttavat ehkäisevän toiminnan palvelut kuten kokonaisvaltaisen elintapamuutoksen vahvistaminen ja lihaskunnan ylläpitäminen. Palvelusetelimallin laajentaminen liikkumiseen mahdollistaa myös liikuntatoimen kustannustehokkaan palvelujen saatavuuden ja sisältöjen kohdentamisen sekä palveluohjauksen moniammatillisessa toimintaympäristössä yhteistyössä liikunta-alan yritysten ja järjestöjen kanssa. Lihaskunnan ja toimintakyvyn ylläpitäminen ovat kansanterveyden ja hyvinvoinnin kulmakivet.

Henkilökohtainen budjetointi ja malli liikuntaan valmisteltiin jo edellisellä hallituskaudella. Palvelumalli on liitteenä 1. Lakiluonnoksessa henkilökohtaisen budjetin osuutta ratkaisuna tulee vahvistaa. Henkilökohtaisen budjetin avulla asiakas voi valita palveluja esimerkiksi yksityisiltä palvelutuottajilta.

¹¹ <https://tietokayttoon.fi/documents/10616/6354562/31-2018-Liikkumattomuuden+lasku+kasvaa.pdf/3dde40cf-25c0-4b5d-bab4-6c0ec8325e35/31-2018-Liikkumattomuuden+lasku+kasvaa.pdf?version=1.0&t=1522906611000>

Henkilökohtaisen budjetin kokeilut käynnistyivät osana Palvelusetelikokeilua keväällä 2018. Kokeilussa henkilökohtainen budjetti lasketaan asiakkaan tarvitsemien palvelujen perusteella. Budjetti koostui palveluseleleistä, joilla asiakas hankkii palveluja yksityisiltä palveluntuottajilta. Kokeilualueita olivat Etelä-Karjala, Kainuu, Keski-Uusimaa, Pohjois-Karjala, Vaasa ja Ylä-Savo. Kokeiluihin saatiin mukaan lähes 200 asiakasta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen kokeilurahoitus päättyi lokakuussa 2019¹².

Henkilökohtaisen budjetin toimintamalli tulee olla osa SOTEHY-palvelujen perustoimintaa. Asiakastyytyväisyys keväällä 2019 tehdyn kyselyn mukaan tyytyväisten osuus oli 93 %. Henkilökohtaisen budjetoinnin ja liikunnan palveluteleillä voidaan vaikuttaa asiakaslähtöiseen palvelujen suunnitteluun ja sisältöön sekä parempaan henkilökohtaiseen räätälöintiin, jossa asiakas pystyy itse vaikuttamaan.

Sote-järjestämislain 10§ tunnistaa palvelujen yhteensovittamisen- ja kokoamisen asiakaskohtaisiksi kokonaisuuksiksi, minkä voi ymmärtää henkilökohtaisen budjetin käsitteeksi. 10§:n kirjausta tulee täsmentää siten, että siihen tuodaan käsite "henkilökohtainen budjetti".

Maakuntien SOTE-palveluissa riittämättömästi liikkuvat asiakkaat tulee ohjata eteenpäin liikuntaneuvontaan ja sen jälkeen palveluohjata asiakkaat liikuntapalveluntuottajille. Liikunnan palveluketjun toimivuus edellyttää terveydenhuollon ja liikunnan ammattilaisten tiivistä yhteistyötä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yksi tärkeimmistä kuntien ja maakuntien yhteisistä tehtävistä.

Sisällyttämällä liikunta viralliseen palvelurakenteeseen yhdeksi terveystyön osaksi voimme ennaltaehkäistä sairauksia ja säästää hoitotoimenpiteiden kustannuksissa.

Näillä malleilla tuetaan erityisesti myös alan mikro- ja pk-yritysten toimintaa.

Digitalisuus on ottanut liikunta-alalla merkittävän harppauksen koronapandemian seurauksena. Uusia toimintamalleja ja palvelumuotoja on kehitetty hyödyntäen hyvinvointi-, terveys- ja liikuntateknologiaa. Tämän yhteistyön kautta on muotoutumassa laadukkaita palveluketjuja terveyden edistämiseen ja yksilöllisiin hyvinvointiratkaisuihin.

Myös terveys- ja liikunta-alan pk-barometrissa¹³ (syyskuu 2019) kävi ilmi, että terveysalan pk-yrityksissä vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla on vajaalla kolmasosalla, joista suoraa palvelujen vientiä on joka viidennellä ja suoraa tavaroiden vientiä lähes puolella. Liikunta-alalla vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla on neljäsosalla. Sekä suoraa palvelujen, että

¹² <https://stm.fi/fi/-/henkilokohtainen-budjetti-parantaa-asiakkaiden-osallisuutta-kokeilun-seurantaraportti-on-julkaistu>

¹³ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161996/Pk-toimialabarometri_Terveys%20ja_liikunta-ala_syyskuu_2019_.pdf?sequence=1&isAllowed=y

tavaroiden vientiä on näistä noin 40 prosentilla. Liikunta-alalla on merkittävä määrä pk-yrityksiä, jotka pyrkivät kasvamaan mahdollisuuksien mukaan (38 %). Usein nämä uudet innovaatioteknologiat kohdistuvat kansainvälisiin kuluttajiin ja siksi Suomeen tulee myös rakentaa malleja, joissa nämä uudet työkalut saadaan käyttöön. Lisäksi älyteknologia tuo lukuisia uusia palvelumahdollisuuksia tiedolla johtamiseen ja analysointiin.

Palveluiden osalta on näkyvässä kuluttajakäyttäytymisen murros, jossa yksilöllisten valintojen ja mieltymysten korostuminen tulee kasvamaan terveystietoisuuden lisääntymisen kautta. Kuluttajat osaavat jo tunnistaa kuntouttavan liikunnan ja liikkumisen osaksi hoitoketjua, työterveyshuoltoa ja työhyvinvointia. Digitalisaatio mahdollistaa uusia palveluinnovaatioita kaikkialle, myös haja-asutusalueille.

Terveystietoisuuden lisääntyminen ja tiedon yhdistäminen laitteisiin, virtuaaliharjoitteluun sekä uusiin liikuntainnovaatioihin **mahdollistavat monipuolisten uusien tuote- ja palveluketjujen syntymisen.**

Hyvinvointi-, liikunta- ja terveysteknologia on myös huippuosaamisen vientiala.

Sote-uudistuksen yhteydessä palvelujen yhteensovittaminen ja listautuminen/rekisteröinti ovat myös liikuntatoimijoille tärkeitä asioita. Palvelujen yhteensovittaminen on toteutettava siten, että se turvaa asiakaskeskeisen integraation sekä sujuvat ja ehjät palvelukokonaisuudet. Ehdotamme liikunta-alan palveluhakemistomallin luomista maakunnille/kunnille. Luova rekisteriin liikunta-alan yrittäjät eivät voi listautua, vaikka tuottaisivatkin terveyslääkintäpalveluita, toimisivat tulevaisuudessa henkilökohtaisen budjetin toteuttajina ja liikunnan palvelusetelipalvelujen tuottajina.

HYTE-KERROIN ON KANNUSTIN KUNNILLE TerveYDEN JA Hyvinvoinnin Edistämiseen

Lakiluonnoksen mukaisesti sote-tehtävien siirtyessä pois kunnilta suurin osa peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kautta jaettavasta rahasta määräytyy alle 16-vuotiaiden ikäluokkien perustella. Muutoksen jälkeen kunnille jää, kuten aiemmin lausunnossamme on todettu, tärkeä rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä sekä ennaltaehkäisyssä.

Valtionosuusjärjestelmään ehdotetaan uutena kriteerinä hyvinvoinnin ja terveyden (HYTE) edistämisen lisäosaa. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kannustin on suunniteltu otettavan käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus. Jo nyt tehtävä työ tulee siis vaikuttamaan rahoitukseen. SKY esittää, että HYTE-kerrointa tulee nostaa merkittävästi, jotta uudistuksen tavoitteet kustannusten hillitsemiseksi saavutetaan. Tämä on hyvä asia, kunhan varmistetaan HYTE-kannustimissa erityisesti

prosessi-indikaattoreissa¹⁴ liikunnan osalta tarvittavat muutokset yrittäjyyden osalta. Yritysten kanssa toteutettavat yhteistyömallit sekä koko palveluottajaverkoston hyödyntäminen, osaamisen kehittäminen uusissa toimintaympäristöissä, liikunnan käypähoidon sekä digitalisaation mukana tuomat mahdollisuudet tulee olla tulevien indikaattoreiden sisällä. Tärkeää on myös pitää kiinni liikuntapalveluiden tuottamisen kilpailuneutraliteetista – päällekkäistä markkinoilla olevaa verkostoa ei pidä sammuttaa, vaan rakentaa yhteistyötä. Tämä edellyttää myös läpinäkyvää kustannuslaskentaa liikuntapalveluiden tuottamisen osalta.

ENNAKOINTITYÖ JA RATKAISUT

Liikunta- ja hyvinvointialan osaamisen ennakointityötä tehdään SOTEHY kokonaisuutena. Jo nyt saadut kokemukset osoittavat yhteistyön osaamisen kehittämisessä rakentavan hyvää pohjaa myös sote-uudistukselle. Opetushallituksen ja osaamisen ennakointifoorumin ennakointityöhön kuuluu ennakoinnin perusprosessi, teema- ja ilmiöhankkeita sekä synteisihankkeita. Lisäksi toteutetaan alakohtaisia VOSE-hankkeita. Liikunnassa on parhaillaan meneillään VOSE-hanke, jossa hyvinvoinninpalveluketjun moniammatillinen näkemys ja yhteistyö Sote-osaajien kanssa mahdollistaa myös tulevien tarvittavien SOTEHY-palvelujen osaavan työvoiman. Kestävää ja kustannustehokasta hyvinvointia sekä terveydenedistämistä saadaan uusilla toimintamalleilla ja moniammatillisilla tiimeillä sekä toimijoilla. Liikunnan ammattilaisilla on tätä kautta selkeä rooli Sote-uudistuksen tavoitteiden toteuttamisessa.

IKÄIHMISTEN LIIKUNTA JA KOTIIN VIETÄVÄT PALVELUT

Liikuntapoliittisessa selonteossa on maininta hankkeista kotiin vietävien palveluiden osalta. Siellä ehdotetaan kokeiluhankeaihiota, jossa vanhusten kotipalveluiden osalta tulisi 20 kunnassa käynnistää 2-3 vuotta kestävä kokeiluhanke. SKY toteaa, että liikunta-alan yritykset työntekijöineen ovat osaltaan valmiita rakentamaan palveluverkosta, jossa paikallinen yrittäjä tuottaisi liikkumispalvelun ja joka voisi myös kiertää kotipalvelun piirissä olevien luona pitämässä liikunta-aktiviteettejä. Myös kuntouttavan liikunnan mallilla on mahdollista rakentaa ikäihmisille vaikuttavia palveluita erikoisairaanhoidon jälkeiseen kotona-asumisen tukemiseen.

Liikunta- ja kuntoutusalan yrittäjät paikallisina palvelutuottajina tuovat elinvoimaa ja työllisyyttä!

¹⁴ <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>

YKSITYINEN LIIKUNTAPALVELUTARJONTA - KUMPPANUUDET

Valtion ja kuntien kehittämis- ja hanketukien kautta kunnat voisivat yhä laajemmin rakentaa hankekumppanuuksia, kohdennettuja terveyden edistämisen hankkeita, jotka tukevat maakunnan/kunnan elinvoimatakijöitä. Kuten SKY on jo aiemmissa lausunnoissaan Sote-uudistuksen osalta todennut, SOTE-uudistuksen sisällä ja nivelpinnoilla on lukuisia vaihtoehtoja liikunta-aktiivisuuden käynnistämiseksi ja ylläpitämiseksi.

Liikuntayrittäjyyden verkosto rakentuu yksin yrittäjyydestä aina pörssiyrityksiin. Toimiala elää murroskautta koronan vaikutusten vuoksi ja ala on kärsinyt kuntoutusyrittäjien kanssa Sote-valmistelujen aikataulujen ja sisältöjen muutoksista. Alalle on viime vuosien aikana kasvanut suuri joukko ammatinharjoittajia, yksinyrittäjiä sekä osa-aikaisia ja tai sivutoimisia yrittäjiä. Toimiala mahdollistaa monimuotoisen globaalin ja lokaalin toiminnan ja ala työllistää myös muitakin, kuin liikunnanammattilaisia. Ala on merkittävä palveluiden tuottaja ja useat yritykset ja start upit rakentavat digitaalisia palveluista ja työkaluja globaaleille markkinoille.

Yksityinen sektori on myös merkittävä liikuntaolosuhteiden mahdollistaja. Kunto- ja terveystuotantakeskuksia ja alan yrittäjiä löytyy ympäri Suomea erilaisilla toiminta- ja palvelukonsepteilla. Liikkumisen sisällöissä ja hinnoissa on valinnanvaraa.

Luontoliikunta- ja liikuntamatkailuyritysten määrä on lisääntynyt.

YHTEENVETOA

TEM toteaa kevään 2020 raportissaan seuraavaa: panostukset ennaltaehkäiseviin toimiin ovat kuitenkin olleet OECD-maissa vähäisiä, vain noin 3 prosenttia. Suomessa valtaosa ennaltaehkäisevien toimien kustannuksista kuluu terveydentilan seuraamiseen, mutta sen sijaan panostukset suoraan sairauksien ennaltaehkäisyyn ovat OECD-maiden (TEM:in JA ELY-keskusten ulkaisu 2020:1)¹⁵ keskiarvoa suhteellisesti vähäisemmät. Mielenkiintoinen tulos on se, että Suomessa yritysten osuus ennaltaehkäisevän toiminnan rahoittajana on melko suuri ja suurempi kuin OECD-maissa keskimäärin. (OECD 2017.) Yrityksillä on siten merkittävä rooli palvelujärjestelmän kehittämisessä ja toimintatapojen uudistamisessa ennaltaehkäisevämpään suuntaan. Toisin kuin monella muulla toimialalla, sote-toimialalla palveluntuottajina toimivat niin julkisen, yksityisen kuin kolmannenkin sektorin tuottajat, ja sote-uudistuskin koskee jollakin tavoin kaikkia sektoreita. Eri sektoritahoja yhdistävä tekijä on

15

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161994/TEM_2020_01.pdf?sequence=1&isAllowed=y

asiakas ja potilas, jolloin koko palvelujärjestelmän on pelattava yhteen ja saumattomasti. Eri sektoritahot ovat siten sote-palvelujärjestelmässä keskinäisriippuvaisia toisistaan.

Siksi on tärkeää, että rakennamme uudessa Sote-uudistuksessa monituottajamallia.

TEM on esittänyt listan toimenpiteitä, joilla voisimme päästä hyvinvoinnin kasvuun.

Niitä ovat mm.:

Sektorin- ja toimialarajat ylittävä yhteistyö, kumppanuudet, ekosysteemit

Alueellisten tarpeiden ja erojen huomioon ottaminen

Tarvittavan osaamisen ja valmiuksien hankkimiseen – samankaltaisia tarpeita

kaikilla sektoritahoilla

Yritysten mukaan ottaminen yhteiskehittämiseen

Kattava tietopohja markkinoista toiminnan kehittämisen tueksi

Uudet tavat tehdä työtä ja yhteistyötä

Hyvinvoinnin kasvusta Suomeen uusi nousu- ja vientiala

SOTEHY-LIIKUNTAYRITTÄJIEN ESITYKSET VIELÄ TIIVISTETTYSTI:

Liikuntayrittäjyyden palvelut ennaltaehkäisevän terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen palveluketjuun uudessa Sote-mallissa – SOTEHY-toiminta ja liikkumisen lisääminen vähentävät Sote-kustannuksia

Liikunnan palvelusetelit ja henkilökohtaiset budjetit on otettava käyttöön. Henkilökohtaisen budjetin käsite on sisällytettävä sote-järjestämislakiin.

Liikunnan monituottajamalli tukee Sote-uudistuksen tavoitteita ja rakentaa uutta elinvoimaa

Julkiset hankinnat mahdolliseksi myös liikunta-alan mikro- ja pk-sektorin palveluyrityksille

HYTE-kertoimen nostaminen ja indikaattoreiden päivittäminen

Ennakointityöhön sekä ehkäiseviin palveluihin on panostettava nykyistä voimakkaammin.

Kaventaa väestöryhmien välisiä sosioekonomisia sekä terveys- ja hyvinvointieroja liikunnan keinoin

Tarjota väestön liikkumista eri ikä- ja kohderyhmille suunnattujen liikuntasuositusten mukaisesti

Olemassa olevan liikuntayrittäjyyden palveluverkoston hyödyntäminen

Edistää omatoimista liikuntaa ja arjen aktiivisuutta

Yksityinen sektori on ollut jo aktiivinen eri toimijoiden suuntaan yhteistyön edistämiseksi ja toteuttamiseksi.

Suomen Kunto- ja terveystuokakeskusten yhdistyksen SKY ry:n puolesta

Riitta Hämäläinen-Bister

Toiminnanjohtaja

riitta@sky-ry.fi

040 515 4449

www.sky-ry.fi

Liite 1: Henkilökohtainen budjetointi, liikuntapalvelut